

Motion till riksdagen

1987/88:K30

av Allan Ekström (m)

om Europakonventionen och rätten till
domstolsprövning i Sverige (prop. 1987/88:69)

Sverige har länge haft bekymmer med tillämpningen av artikel 6 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggandefriheterna. I denna artikel tillerkänns envar rätt att få en tvist om vad som kallas civila rättigheter prövad i en opartisk och offentlig rättegång inför en oavhängig och opartisk domstol. I den tolkning av artikeln som Europarådsdomstolen efterhand kommit att utforma har begreppet civil rättighet fått en vidare innebörd. Det omfattar en mängd i vårt svenska system såsom offentligrättsliga ansedda rättigheter, t. ex. rätt att driva näring av olika slag och att inneha egendom. I en rad av dessa fall finns i Sverige ingen möjlighet att erhålla en tvist med det allmänna prövad av domstol. Saken avgörs i stället genom administrativa beslut, oftast med regeringen som slutinstans. Som exempel på fall som varit föremål för prövning i Europarådsorganen kan nämnas rätt att driva yrkesmässig trafik, rätt att driva skola, rätt att ha bensinförsäljning, rätt att utöva läkaryrket samt rätt att utminutera spritdrycker på restaurang. Sverige har flera gånger befunnits brista i sin skyldighet att tillhandahålla domstolsprövning i fall av detta slag.

Som ett försök att råda bot på angivna brister i den svenska rättsordningen föreslår nu regeringen, att regeringsrätten som enda instans skall få rätt att pröva huruvida ett beslut som överklagats till den högsta administrativa slutinstansen och där godkänts icke ändå "strider mot någon rättsregel". Den enskilde har tre månader på sig för att inkomma till regeringsrätten med ansökan om det nya rättsmedlet, som i lagförslaget kallas "rättsprövning".

I själva verket utgör rättsprövning ett slags resning. Detta institut – angivet i 11 kap. 11 § regeringsformen – handhas för förvaltningens del av regeringsrätten. Rättsprövning blir en avart av resning. Den enda märkbara skillnaden mellan de båda instituten är att, medan rättsprövning gäller prövning om det angripna beslutet strider mot någon rättsregel, resning – om vilket klara regler saknas – i allmänhet anses innefatta att beslutet skall uppenbart strida mot den rätt som gäller för att resning skall kunna beviljas. I övrigt är instituten helt likartade såsom beträffande förfarandet. Vid resning behöver dock ej alla ordinarie rättsmedel ha uttömts. Just detta förhållande är att tillmäta särskild vikt, nämligen att det i själva verket blott är fråga om nyanskillnader mellan de båda instituten.

Nu är det så att Europarådsdomstolen redan uttalat att det svenska resningsinstitutet ej uppfyller kraven på domstolsprövning enligt artikel 6 i konventionen. Som framhållits av de juridiska fakulteterna vid Stockholms och

Lunds universitet finns det därför knappast anledning att förutsätta, att de små justeringar som gjorts i resningsinstitutet skulle innebära att det nya rättsmedlet skulle komma att godkännas som en behörig form för den domstolsprövning som föreskrivs i den nämnda artikeln.

Även en rad andra förhållanden förstärker intrycket av att det föreslagna institutet icke fyller måttet. Det föreslås sålunda icke att institutet skall ingå som en varaktig beståndsdel i den svenska rättsordningen utan avsikten är att skapa ett blott tillfälligt arrangemang under tre år. Ett sådant provisorium kan knappast tagas på allvar vid en europeisk bedömning. Med rättsprövning av regeringsrätten jämföras vidare lagen i dess 2 § handläggningen i allehanda administrativa nämnder, vilka som ordförande har en domare eller f. d. domare. Det kan betvivlas att dessa nämnder skall uppfattas som oavhängiga och opartiska domstolar i konventionens mening. Från en annan sida sett kan saken uttryckas så att regeringen synes betrakta rättsprövning i regeringsrätten som likvärdig med handläggning i en sådan nämnd! Än större mått av tvivel kan hysas över förslaget i andra stycket av samma paragraf, nämligen att även partssammansatt nämnd, som ej ens formellt behöver ha ordförande vilken är eller varit ordinarie domare, skall godtagas som domstol i konventionens mening.

Enligt vad som framgått är sannolikheten stor för att Europarådsorganen kommer att underkänna hela anordningen, som ju närmast tillkommit, icke för att ge oss medborgare förbättrad rättssäkerhet, utan för att bespara regeringen obehaget och förödmjukelsen att utsättas för kritik av de på området ledande juristerna i Europarådskommisionen och Europarådsdomstolen.

Regeringen måste sålunda framlägga ett helt nytt förslag, varvid ledning kan hämtas från det av Medborgarrättsrörelsen lanserade institutet "rättsbesvär" (motion 1984/85:1178).

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer jag

att riksdagen avslår propositionen såvitt angår lag om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut samt begär att regeringen snarast möjligt framlägger nytt förslag rörande lag om domstolsprövning av förvaltningsbeslut.

Stockholm den 22 januari 1988

Allan Ekström (m)